

VERSLAG: Eerste bijeenkomst focusgroep Festivals

Vorbereiding meerjarige subsidieregeling 2021-2024

Datum: donderdag 11 april 2019, 11.30 uur - 14.00 uur

Host: Dennis Stam, adjunct-directeur

Notulist: Senne Vercouteren, projectsecretaris

Aanwezig:

Johan Gijsen (Le Guess Who), Marc Maris (Jonge Harten), Anjo de Bont (Deventer op Stelten), Jeltsje In der Rieden (SPRING), Aukje Verhoog (Amsterdam Fringe), Mark Hospers (Explore the North), Tamar Brüggemann (Wonderfeel), Andrea van Wingerden (Festival Cement), Frederieke Vermeulen (Garage TDI/Art of Wonder), Suzy Blok (Moving Futures), Natasja van 't Westende (Dancing on the Edge), Masja Schimscheimer (De Vorstin)

Jan Sprengers, secretaris programmering en internationalisering; Marianne van de Velde, beleidsadviseur (Fonds Podiumkunsten)

Afwezig:

Kelly Leeuwis (Motel Mozaique)

Doel bijeenkomst:

Deze inleidende bijeenkomst - "**Voor wie?**" - is gericht op het in kaart brengen van de groep aanvragers voor wie meerjarige subsidiëring bedoeld is.

///

Introductie van Henriëtte Post, directeur-bestuurder:

Henriëtte Post verwelkomt de aanwezigen en licht toe wat de aanleiding voor de focusgroep bijeenkomsten is. De volledige introductie is als pdf-document bijgevoegd.

De bijeenkomst vindt plaats een paar uur voorafgaand aan de presentatie van het stelseladvies van de Raad voor Cultuur. Sommige aanwezigen hebben het reeds ingezien, anderen niet. Henriëtte Post merkt op dat er behoorlijke dingen in staan, maar dat het de wens van het Fonds is om de bijeenkomst niet meteen te laten domineren door wat er in het advies staat. Afgesproken wordt dat de inhoud van het advies niet meeweegt in het gesprek.

Inleiding:

Dennis Stam licht de bijeenkomst praktisch en inhoudelijk toe.

Anders dan bij de andere twee focusgroepen Dans & Theater en Muziek & Muziektheater hebben we er bij Festivals voor gekozen om niet alleen een vertegenwoordiging van de vierjarig gesubsidieerden uit te nodigen, maar ook de festivals die een tweejarige programmeringssubsidie ontvangen. Dit omdat de twee groepen inhoudelijk erg op elkaar lijken. Het harde onderscheid zoals het Fonds dat ooit voor ogen had, is vervaagd door het extra budget dat beschikbaar is gekomen voor festivals. Het zou dus vreemd zijn om alleen met festivals uit de (vierjarige) meerjarige festivalsubsidie te spreken. Zo hebben we alle stemmen aan tafel.

Naast festivals uit de twee festivalregelingen van het Fonds zijn ook instellingen uitgenodigd die nog geen meerjarige festivalsubsidie van het Fonds ontvangen. Dat hebben we ook bij de andere twee focusgroepen gedaan. Vandaar dat bij deze focusgroep ook podium De Vorstin aan tafel zit. Dit Hilversumse poppodium is voornemens om vanaf volgend jaar ook een festival op te zetten.

Jan Sprengers schetst de huidige stand van zaken. De samenstelling van festivals in de huidige meerjarige subsidieregeling is zeer divers. Bijvoorbeeld in omvang (exploitaties van minder dan een ton tot in de miljoenen euro's, van twintig tot duizend activiteiten, van duizend tot honderdduizend plus bezoekers), financiering (aandeel Fondssubsidie, eigen inkomsten van 30 tot 90 procent) en in festivalpraktijk (van multidisciplinair tot niche, van ontwikkelplatform tot publiekstrekker, en van lokale tot internationale uitstraling). Daarnaast kent de groep veel fysieke vormen, van ingebed in bestaande infrastructuur tot 'opbouwen en afbreken', en er zijn ook festivals die ontstaan uit podia die een andere verbinding zoeken met hun publiek.

Het gesprek wordt gevoerd aan de hand van drie dilemma's, waar het Fonds keuzes in moet maken. De dilemma's zijn steeds geformuleerd als uitersten om de discussie te

prikkelen. Van de aanwezigen wordt gevraagd om ook echt stelling te nemen. Het Fonds benadrukt dat er niet naar consensus wordt gezocht. Juist daar waar de meningen uiteenlopen is het interessant om te horen welke verschillende ervaringen en verwachtingen er zijn.

Dit zijn de dilemma's:

1. Wat is beter: meer ruimte voor een kleine groep grote festivals of vooral ruimte voor veel verschillende festivals?
2. Wat is belangrijker: de bijdrage van festivals aan de ontwikkeling in de podiumkunsten of hun publieksfunctie?
3. Wat weegt zwaarder: de landelijke betekenis van een festival of de regionale inbedding?

DILEMMA 1: Wat is beter: meer ruimte voor een kleine groep grote festivals of vooral ruimte voor veel verschillende festivals?

Dennis Stam licht het dilemma toe. Zou er meer ruimte, en dus geld, moeten komen voor een kleine groep grote festivals of moeten we vooral ruimte creëren voor veel verschillende festivals?

Mark Hospers vindt dat de positie van festivals landelijk wordt onderschat. Het antwoord op de vraag is volgens hem dan ook 'beide': aan de ene kant zijn er festivals die te groot zijn voor de regeling en mist er dus maatwerk, aan de andere kant is het een kans voor de cultuursector dat er overall festivals zijn die zich ontwikkelen als belangrijke spelers in het veld. Het beleid gaat hierin nog niet mee met de werkelijkheid. Maar als hij moest kiezen, zou hij gaan voor maatwerk en dus meer ruimte voor een kleinere groep.

Jeltsje In der Rieden vindt de stelling erg scherp geformuleerd. Er is door de latere toekenning van extra gelden door de Tweede Kamer een heel grote groep ontstaan. Dat is geen natuurlijke keuze. Zij zou ervoor pleiten meer ruimte te creëren voor een kleinere maar wel heel gevarieerde groep festivals. Daar is niet iedereen het mee eens. Er gaan ook stemmen op voor een brede mix.

Suzy Blok, Moving Futures: "Ik ben voor de diversiteit die er nu is. Ik weet niet in hoeverre dat ondergebracht kan worden in 'minder grote'. Moving Futures is een voorbeeld van een niche, klein, festival (rondreizend, 28 dagen totaal, 11 steden). In elke stad organiseren we een klein festival. De ondersteuning van het Fonds betekent heel veel: vooruit kunnen plannen, afspraken met theaters maken. We zijn ook nog erg afhankelijk van private fondsen, die vrijwel altijd alleen incidenteel toekennen. We zijn nog niet gezekerd."

In het gesprek dat volgt wordt ook de vraag gesteld in hoeverre het zinvol is om met kleinere bedragen een grotere groep te ondersteunen. Er wordt gesteld dat kwaliteit leidend moet zijn, en dat het niet uitmaakt of dat resulteert in een kleine of grote selectie. Belangrijk daarbij is dat festivals goed ondersteund worden om die kwaliteit te leveren – het vervelendste is om niet te krijgen wat je nodig hebt, beaamt ook Tamar Brüggemann.

Tamar Brüggemann, Wonderfeet: "Ik voel me een nieuwkomer en klein, maar met grote ambities. Voor ons zou een groter bedrag vanuit het Fonds essentieel zijn om fair te betalen en om structuur te bieden, rust aan de achterkant. Nu is het bijvoorbeeld lastig om medewerkers aan ons te binden. Met meer geld kunnen we de groei beter opvangen"

Marc Maris is van mening dat het dilemma suggereert dat 'groot' gelijkgeschakeld wordt aan 'kwaliteit'. Hij ziet Jonge Harten juist als een klein festival van hoge kwaliteit, zonder direct de ambitie om in omvang te groeien, wel in kwaliteit.

De aanwezigen vinden diversiteit hard nodig om de ontwikkeling van de sector te ondersteunen. Ze zijn het evenwel eens dat te dun uitgesmeerde financiering niet wenselijk is. Het realiseren van structuur, fair pay en organisatorische kwaliteit zou daarmee in het geding komen. Natasja van 't Westende vult aan dat met slechts een paar stevig gefinancierde festivals, er een te groot gat valt en het veld een enorme voedingsbodem mist: innovatie komt van kleine spelers.

Andrea van Wingerden, Festival Cement: "In al die diversiteit en pluriformiteit zit een gigantische noodzaak. Anders dóe je het niet. Dan ben je gek om iets op te"

starten, bij wijze van spreken. Een groot festival, dat ben je niet van de ene op de andere dag. Daarom, om die initiatieven die zo hard nodig zijn en zich ook uitbetalen te kunnen blijven faciliteren, zou mijn pleidooi zijn dat er altijd ook kleine festivals ondersteund worden.”

Mark Hospers haakt aan: volgens hem wordt Friesland cultureel ontgonnen door festivals. Behalve Oerol bestond lange tijd weinig aanbod in de streek. Hij ziet dat er vernieuwing ontstaat door festivals als Welcome to the Village en Explore the North in Leeuwarden en Oranjewoud Festival en Into the Great Wide Open elders in de provincie.

Mark Hospers, Explore the North: “Festivals zijn de spil in kunstcreatie. Kleine opstartsubsidies uit de tweejarige regeling zijn in die zin net zo belangrijk als de grotere spelers, ook omdat je in Friesland geen kunstraad hebt. Dat betekent dat als je iets met kunst wilt, het ongelooflijk belangrijk is dat het Rijk zegt: wij zien dit wel zitten. Het stempel van het Fonds is daarin essentieel, belangrijker dan extra geld.

Er ontstaat een discussie over het verschil tussen twee- en vierjarige ondersteuning. Volgens Aukje Verhoog is er een enorm verschil tussen twee en vier jaar zekerheid, ook voor een klein festival dat een klein bedrag krijgt. Marc Maris stelt dat alle festivals, groot en klein, de lange adem van een langere subsidieperiode nodig hebben om hun ambities waar te maken, bijvoorbeeld op het gebied van publiek en kwaliteit. De groep is het erover eens dat de duur van de subsidieperiode van groter belang is dan de hoogte van het bedrag.

Anjo de Bont, Deventer op Stelten: “Festivals veranderen een stad en hebben veel impact. Als je kiest voor slechts een paar, dan mis je dat. Onze toekenning was een enorme waardering. Zonder dit geld kunnen we bij gemeente, provincie, alle sponsors ook niet aankloppen. Geld maakt geld, dat is de afgelopen jaren toch wel echt gebleken. Ook de artistieke vernieuwing in onze programmering was zonder deze bijdrage niet gebeurd. Ik ben voor verruiming, voor meer verschillende kwalitatieve festivals.”

Uit de groep klinkt dat het moet gaan om de onderscheidendheid van het festival en niet om hoe groot je bent: investeer in diversiteit. Een festival kan ook klein zijn en zeer onderscheidend.

DILEMMA 2: Wat is belangrijker: de bijdrage van festivals aan de ontwikkeling in de podiumkunsten of hun publieksfunctie?

Dennis Stam licht het dilemma toe. Wat is in het kader van de ondersteuning van het Fonds belangrijker: de bijdrage aan de ontwikkeling in de podiumkunsten of de publieksfunctie? De oorspronkelijke gedachte in de verdeling tussen vier- en tweejarige subsidie was een onderscheid tussen festivals met voornamelijk een ontwikkelingsfunctie, die *state of the art* aanbod tonen (vier jaar), en de festivals die het Fonds voornamelijk ondersteunt vanwege hun publieksfunctie (twee jaar).

De aanwezigen willen de twee componenten niet loskoppelen. Ontwikkelen en publiek zijn met elkaar verweven.

Marc Maris, Jonge Harten: “Je kunt niet ontwikkelen zonder publiek, ik kan dat niet los van elkaar zien. Als ik aan Jonge Harten denk, voel ik geen onderscheid tussen die twee. Voor mij is het essentieel dat bijvoorbeeld MBO-jongeren niet naar het theater gaan, en dat dat ook ligt aan het aanbod binnen de podiumkunsten. Er is een zoektocht naar hoe je verbinding maakt met het publiek vanuit een ontwikkeling die moet plaatsvinden.”

Ook Aukje Verhoog ziet bij Amsterdam Fringe beide kanten van het dilemma. Jong, nieuw talent krijgt op het festival een vrijplaats, terwijl het potentiële publiek breed is. De achterliggende gedachte is ook dat publiek wordt aangemoedigd om vaker naar podiumkunsten te gaan, op andere podia en in andere steden. Je kunt de ontwikkel- en publieksfunctie volgens haar dan ook niet los zien.

Volgens Natasja van 't Westende ligt er een onderscheid in het aangaan van een kwalitatieve dialoog met het publiek of alleen maar meer willen. Dancing on the Edge trekt geen gigantisch publiek en zit volgens haar meer aan de ontwikkelkant: het uitproberen van nieuwe vormen gaat hand in hand met het betrekken van het publiek daarbij. Maar ook: hoe ondersteun je makers die anders niet veel aanbod komen. Het is makkelijker om bestaande producties te programmeren en zo te scoren.

Jeltsje In der Rieden, SPRING: "Ik denk wel dat je je moet realiseren dat de private fondsen heel erg op de publieksfunctie zitten. Als iedereen dat belangrijk vindt, moet het Fonds tegenwicht bieden."

Voor Johan Gijsen is een festival bij uitstek een platform waar je kunt ontwikkelen én een groot publiek kunt trekken. Als programmeur bij Tivoli wilde hij ander aanbod programmeren, maar wist dat als hij dat vanuit Tivoli zou doen er weinig animo voor zou zijn. Le Guess Who was voor hem een middel om andere acts te tonen, het programma uit te diepen en nieuw publiek te werven. En er is een brug terug naar de podia in Utrecht, die nu als festivallocatie publiek verwelkomen dat niet naar hun reguliere programma komt.

Masja Schimscheimer, De Vorstin: "Je merkt dat je als podium veel last hebt van festivals: iedereen stopt al vanaf april/mei met boeken. Je kan weinig krijgen, omdat men zijn artiesten liever op een festival heeft staan. Er is dus schaarste in het aanbod. Alle tours komen in het najaar. Ik denk dat het heel belangrijk is dat er een vliegwielfconstructie kan ontstaan waarbij podia en festivals elkaar versterken."

Uit het gesprek wordt duidelijk dat de aanwezigen festivals in beginsel zien als platform, maar dat de publieksfunctie daaraan inherent is. Er heeft ook een ontwikkeling plaatsgevonden in de positie van het festival in het bestel: waar zij voorheen werden gezien als middel om mensen in de zomer te bedienen en zo het seizoen voort te zetten als de theaters dicht waren, zijn het nu veel meer op zichzelf staande instellingen en trekken een eigen publiek.

Daarnaast ligt volgens sommige aanwezigen in het dilemma een andere tegenstelling verscholen: die tussen bewezen kwaliteit en nieuwe makers. Suzy Blok noemt de functie die festivals hebben in de doorstroom van nieuwe makers. Moving Futures heeft voor jonge dansmakers de deuren geopend naar zalen die eerder niet open gingen. Dat hangt sterk samen met de partners van het festival, waaronder ook een aantal producerende plekken zijn.

In de huidige situatie ondersteunt het Fonds een groot deel van de grote publieksfestivals niet. Deventer op Stelten is een stadsfestival met veel bezoekers en vormt hierop een uitzondering. Anjo de Bont vertelt dat zij eigenlijk te veel publiek hebben. Vanuit die positie probeert ze het programma breder te maken, maar ook diepgravender. Ze leveren een bijdrage aan de stad door met amateurgezelschappen en nieuwe plekken samenwerkingen aan te gaan en zo nieuw publiek te vinden voor 'ingewikkelder' werk. De Bont ziet dat het publiek meegroeit met het festival. Het Fondssubsidie wordt specifiek ingezet voor die artistieke ontwikkelfunctie.

De groep dicht festivals ook een aanvullende rol toe op relatief conservatieve podia. Kleine en minder kleine festivals worden opgezet om dat te doorbreken.

Johan Gijsen, Le Guess Who: "Festivals zijn een reactie op een dreigende monocultuur. Ik zie dat op poppodia het aanbod veel meer vanuit agentschappen gedictieerd wordt, dan door artistiek leiders."

Marc Maris merkt op dat nog niet gesproken is over de ontwikkelfunctie als programmeur: in de dwarsverbanden die in een festivalprogrammering ontstaan, creëer je meerwaarde en trek je zo publiek dat niet vanzelfsprekend podiumkunsten bezoekt. Op een festival ligt de drempel om te experimenteren immers lager. Natasja van 't Westende vult aan dat reflectie en discours een plek krijgen, en dat juist op festivals de rollen van maker en publiek fluïde kunnen zijn.

DILEMMA 3: Wat weegt zwaarder: de landelijke betekenis van een festival of de regionale inbedding?

Dennis Stam licht het dilemma toe: Moeten we er vanuit gaan dat landelijke betekenis of landelijk belang een voorwaarde is voor meerjarige ondersteuning of is het eigenlijk veel belangrijker dat een festival geworteld is in de omgeving?

De aanwezigen buigen zich over de vraag wat landelijke betekenis precies inhoudt. Tamar Brüggemann merkt op dat je in Nederland al snel van landelijke betekenis kunt spreken. Mark Hospers schakelt de twee delen van de stelling liever gelijk: Explore the North is sterk ingebed in Friesland en presenteert daar werk van landelijk niveau. Daarmee vervult het

festival volgens hem een landelijke functie. Hij vindt het merkwaardig dat hem soms de vraag gesteld wordt hoeveel publiek hij trekt uit Amsterdam. Dat is voor hem niet belangrijk; hij brengt iets naar Friesland wat er nog niet is.

Veel van de aanwezigen vinden regionale of lokale inbedding vanzelfsprekend voor festivals. Ze zijn het er ook over eens dat landelijke betekenis een voorwaarde moet zijn voor ondersteuning van het Fonds. Maar dat betekent niet dat een festival publiek uit het hele land moet trekken.

Frederieke Vermeulen, Garage TDI/Art of Wonder: "De landelijke betekenis van Art of Wonder zit in het presenteren van toonaangevende gezelschappen in Drenthe, waar een ander soort publiek woont en een andere sfeer heerst. Daarmee bewerkstellig je een ontwikkeling in de podiumkunsten in het noorden: ook het lokale podium kan zich aan het festival optrekken."

Het gesprek gaat over de vraag of de financiering van een festival met lokale uitstraling een verantwoordelijkheid is van het Rijk. Er wordt geopperd dat er hierin een wederkerige relatie kan zijn tussen Den Haag en de regio: het festival als 'ambassadeur van de kunst'. De groep kan zich wel voorstellen dat de rijksoverheid verantwoordelijk is voor een artistieke impuls waar deze niet vanzelfsprekend is.

Buiten de Randstad is Fondssubsidie ook een sleutel tot lokale ondersteuning. De aanwezigen wijzen wederom op het kwaliteitsstempel van een toekenning en hoe dat deuren opent. Andrea van Wingerden is naar eigen zeggen gezegend met Den Bosch, Noord-Brabant en het Rijk. Overigens zijn de verschillen in mogelijkheden per regio groot, vindt ook Tamar Brüggemann, die nul op rekest krijgt bij de gemeente waar haar festival plaatsvindt. Niet uit onwil, maar omdat er geen potje is.

Regionale inbedding kan ook in andere facetten worden uitgedrukt: sommige festivals zouden kunnen verhuizen en hetzelfde elders doen, andere zijn gebonden aan hun standplaats. Voor Tamar Brüggemann is verhuizen geen groot probleem: slechts 19 procent van de bezoekers aan Wonderfeel komt uit de regio, 81 procent komt elders vandaan.

Moving Futures reist van zichzelf al. Blok zoekt actief naar partners: scholen, opleidingen, theaters, maatschappelijke organisaties. Zij noemt het dan ook lokale, niet regionale, inbedding. Blok vindt het belangrijk om ook op plaatsen aanwezig te zijn waar je niet direct aan denkt. Roosendaal is een voorbeeld van zo'n plek. Het is moeilijk om daar iets op te bouwen. Op al die verschillende plekken komen, is een heel andere manier om landelijke betekenis vorm te geven.

Ook Natasja van 't Westende noemt het belang van mobiliteit. Met Amsterdam als basis reist Dancing on the Edge ook naar andere grote steden. Dat is een bewuste keuze voor een divers publiek. Het festival werkt samen met veel partners om langere lijnen uit te zetten: theaters, residency-plekken, opleidingen en maatschappelijke organisaties. Van 't Westende noemt festivals ook als belangrijke ontmoetingsplekken voor makers, ook voor het verbinden van internationale makers met makers hier.

Natasja van 't Westende, Dancing on the Edge: "Het is wel ingewikkeld om je als redelijk kleine organisatie echt in te bedden. Wij hebben er dit jaar voor gekozen om van vier naar drie steden terug te gaan om meer voor de kwaliteit te gaan, en om te voorkomen dat het een festival wordt waarbij je alleen de programmering verplaatst."

Naast het publiek is ook de inhoud van het festival belangrijk in het bepalen van de mate van inbedding.

Aukje Verhoog, Amsterdam Fringe: "Ik denk dat je overal een fringe kunt starten maar het is in hoe wij het festival insteken heel belangrijk dat het in Amsterdam is. Het moet niet alleen maar een Amsterdams feestje zijn, maar in Delft bijvoorbeeld zet je ander werk neer, een fringe festival functioneert in die andere omgeving op een andere manier. Fringe is natuurlijk een internationaal gegeven, maar het is geen formule."

Andrea van Wingerden vindt Festival Cement misschien nog wel het makkelijkst verplaatsbaar van de aanwezige festivals. De selectie daar is niet lokaal gebonden en de reisbereidheid van de bezoekers is groot. Het valt te overwegen dat dat de definitie van landelijke betekenis is. De aanwezigen zouden het interessant vinden ook binnen dit dilemma de twee componenten te verbinden: regionale inbedding is landelijke betekenis.

Het Fonds sluit de bijeenkomst af en dankt iedereen voor het prettige en constructieve gesprek.